

Shri. Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ४६३३

Title विनायक शांति

Author *

Extent १८ पत्राणि Age *

Subject धर्म शास्त्रम्

समग्र विनायक प्रगतिः

धर्मरत्न

॥ अथाद्वीकुराग्राणि

दक्षिणं विचरन्महताः॥

॥ शमीपत्रचतुष्टयं च अष्टांग
मर्त्यमुच्यते॥

॥ कुशस्थाने च दूर्वास्युर्मगलस्याभिरुदये॥

॥ वृत्तमेडलमादित्ये च नुरसं निशाकरे॥ महीपुत्रे चिकोलास्यात्तु धेवै
वाणसं निभीगुरवे पट्टिशाकारं पंचकोलां तु मार्गवे मे देतु धनुषाकारं
सूर्यकारं नुराहवे केतूनां च ध्वजाकारं मेडलानि प्रकल्पयेत्॥

॥ मध्ये तु भास्करं विद्याच्छिने पूर्वदिशि॥ दक्षिणे लोहितं विद्या
दुधं पूर्वेतिरेणु॥ उत्तरेण गुहं विद्यात्पूर्वेणैव तु भार्गवं।
पश्चिमे च शनिं विद्याद्दक्षिणे सप्तर्षिण पश्चिमे। पश्चिमोत्तरतः केतूनी

॥ ॥ हरिहरस्तस्य ० पत्र १८ ॥ स्थापयेत्तुलतंडुलैः॥

॥ जानिहरिकृष्णविभागे॥

सामवेद्य

॥ होमांते ग्रह रजाया प्रायश्चित्तं च क्षस्विष्टकृत॥

प्राणीकुतिरभि शेकं ब्राह्मणेभ्यश्च दक्षिणा॥ होमस्य
कल्पनां कुर्यात्ग्रहाणां च विसर्जनीं बलिकर्म प्रकुर्वी
ततंत्रशेषं समापयेत्॥ होमांते ग्रह रजने यजमा
नस्य अत्र च रनारिरजा । ग्रहदानं

॥ अर्कपलाशखदिरस्त्वपामार्गं अपि प्लवः

उपौदुंबशमीदूर्वाकुशाश्च समिधः क्रमत्॥

अलाभे तु प्रवृत्तं आसर्वाः पलाशवृक्षजाः॥

५०

॥ गच्छत्वं नगवन्नेने स्वस्थानं कुंडमध्यतः

हव्यमासाय देवेभ्यः शीघ्रं देहि प्रसीद मे॥

॥ गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठोऽस्त्वेने परमेश्वरा

यत्र ब्रह्मादयो देवास्तत्र गच्छुताशन॥

॥ दृष्ट्वो युष्मान् द्विजेजान् च रजततिलान् गुग्गु

लो नैव धूपो नो रूपा नैव रत्नं च वरतु

तु सीपाय स नैव शुद्धिः॥

॥ कर्मणि मांगल्य
॥ लीदक्षितः सदा॥

६॥ उन्मोविद्यहर्त्रे॥ अथविनायकहृज नग्रहशां तेष्वपद्धतिर्लख्यते। कर्तुः शोभने चंद्रेययो
 कर्तुमिग्रहं मंडपमैहं रणं। मंडपमध्ये चतुरंगुलाधिकहस्तपरिमाणचतुरस्रस्य कुंड
 स्थकरणं त्रिमेखलस्यैकमेखलस्यैकवा। स्फुरपुराणे। नवग्रहमखेकुंडं हस्तमात्रं समं
 नवेत्। चतुरस्रमधोहस्तयोनिवक्रं समेखलं। शिखंडितं वा प्रकल्पयेत्। तत्रमेखला
 त्रयपक्षे प्रथमानवांगुलि विस्ताराद्यंगुलोद्ध्याद्वितीयानस्या उपरिबहिरंगुलद्वयं
 स्यैकाव्यासा सप्तगुला। उद्धयेण त्र्यंगुला। तृतीया तस्या उपरिबहिरंगुले त्रयं स्युक्ता। उभे
 व्यासाभ्यां चतुरंगुलावांगुलनूनेनोक्तपरिमाणेनाधः खननं। एकमेखलापक्षे चतुरंगुल
 विस्ता चतुरंगुलोद्ध्यामेखलाहस्तप्रमाणे न कुंडं खननं। सप्तगुलार्धमानी कंक्षदशांगुल

। मम हे ममायुरारोग्यपरमश्रीसुखाप्तये । भार्यादिसंबंधूनीचितितार्थस्यासिद्धये भूतभव्यभविष्यत्रिविधोत्पात
 कशांतये । पाशुमर्घकरिष्यामियथोक्तविधिनाहहं । आदित्याग्रहाः सर्वेऋतोरुज्याः प्रसीदतमंत्राधिष्ठितदेवाश्च
 दीर्घचतुरस्त्रं कृत्वा पंचमौशी पुरोन्मसेत्वा नेन प्रकारेण योनिसाधनां सप्तांगुलपार्श्वमाती कृत्वा पादाद्यो
 एकां शौगुलो मेधयोनिः । कुंजदीशान्याग्रहस्त्रापनाय त्रिशांगुलं । त्यक्त्वा द्विहस्तप्रमाणस्य द्विवितस्ति प्रमा रुद्राग्न्यहं
 णस्य वापी हस्त्यकरणं । द्वाशौ देगुलं परिमाणं । ततः सर्वसंभारं संभृत्य प्राणायामपूर्वकं पूर्वसं स्वागतं वो
 ध्यावेदनादि वैश्वदेवांतं कर्म कृत्वा अद्येत्यादि देशकालौ संकीर्त्य अमुककामो वाऽअमुककर्मणः प्रा
 रंभनिमित्तो मेति वा विनायको यस्य सर्गविदित्यर्थं गणेशां बिक्रयोः प्रीत्यर्थं आदित्यादीनां नवानां
 ग्रहाणां प्रीत्यर्थं विनायकस्मरणं गृहणमखं चाहं करिष्ये । एतत्कर्मप्रारंभनिमित्तं अविघ्नेनासि
 ध्यर्थं गणेशां बिक्रयोः प्रीत्यर्थं गणेशां बिक्रयोः पूजनमहं करिष्ये । ततो गणेशपूजनं । ततः ब्रह्माचा
 र्याकानां स्वस्ति वाचकानां शक्तिजांबाकानां कर्मभूमौ समिदाज्यहरणं । शौचसंपादनं । यजमा
 नकर्मो गतयास्निग्धस्नानानुष्ठानं । अह्नाऽवलंबनं । इन्द्रियसंयमनं । ततो ब्रह्मादीनामाचा

र्कदानां पादप्रसादनं उदङ्मुखो यजमानः प्राङ्मुखः सखिजाः पूर्वब्रह्मणः ततः प्राचार्यस्य ततः
 स्वस्तिवाचकानां ततः सखिजां जापकानां तत्र प्रयोगः अस्मिन् विनायकस्तपनकर्मणि न व
 ग्रहमख कर्मणि च यजुर्वेदाध्यायिने ब्रह्मरूपे तत्ते पाद्यां प्राचार्य एतत्ते पाद्यां स्वस्तिवाचैकैत
 त्ते पाद्यां सखि एतत्ते ततः स्वकीयौ पादौ प्रक्षाल्या च म्या विनायकं विक्रयोः अग्न्युत्तारणं स्फा
 पनं ततो वरणं तत्र प्राणायामं त्रयं विधाया च म्यशांत्यनुवाकं पठित्वाऽप्रवित्रः पवित्रो वे
 त्यादिसप्त व्याधम्वरणं पाहाराणां पवित्रतास्तु उर्ध्वः उर्ध्वः स्वः इत्यादि उपस्मै गायतानरः
 पवनायें देवो अभिदेवा इयं हते ॥ अभिते मधुना पयो चर्वाणेऽप्रशिप्रयु देवं देवाय देवयु ।
 रामनः पवस्व गेशं वेशं जनायु शमर्वते । शंराज नोषधीभ्यः । श्वभवे नुस्व तवसे रुणाय
 यदिविस्मरो । सोमाय गाथमर्वत । महस्त्युते भिराद्रिभिः सुतं सोमं युनीतनाम धावा धाव

तामधु। ५। पडेत्वायवान्प्रकीर्त्तिञ्चायमासेपहेतिथौ ब्रह्मणः आचार्यस्य स्वस्ति वाचनिका
 निरुत्तिजो जापका नां च वरणमर्चनं पुण्याह वाचनं चाहं करिष्ये। ततो यवान्पृहीत्वा अमुक
 सगोत्र अमुकशर्मन् वस्त्रयुग्मदक्षिणेन विनायकशान्ति कर्मणा धेन्वाद्युक्तदक्षिणेन न
 वग्रहमखकर्मणा च। अथ वा सुवर्णदक्षिणेनाहं यस्यो तत्र मे त्वमाचार्यो न वं यूयं स्वस्ति
 वाचका भव। यूयं जापकान् व। यूयं नृत्तिजो भवथ। अर्घवस्त्राद्यैराचार्यदिनामर्चनं। अत्र
 दित्राप्रणनां॥ इदमर्चितं ज्योतिश्च। अर्चनविधेः परिष्कृता मस्तु। आचमनी। अक्षन्मीमदंत
 ह्यवप्रिया अर्धूषता। हरी। दास्यमानं यथोपपन्नं रुप्तिपर्यंतं भोजनं आचार्यते स्वाहा। सु
 प्रोक्षितादिदक्षिणसंकल्पः। दक्षिणाः पांतिताशीः। अस्य वरणकर्मणो यन्मनातिरिक्तं सर्वं भव
 तां प्रसात् परिष्कृता मस्तु। गृहे वृद्धिशतानि न वंतु। उन्नरे कमण्यनिर्विघ्नमस्तु। आशीर्वादा मी

गत्यां ततो अस्य यागस्य निष्पत्त्यै भवेतो न्यर्थिता मया। सुप्रसादं प्रकर्तव्यं कर्मैतद्विधिपूर्वकं। इ
 त्यनेन आचार्यादीनां प्रार्थना। एवं करिष्यामः। ब्राह्मणाः अथ पूर्वोक्तं यथा शक्ति आचार्यकर्महं
 करिष्यां कुंजदुत्तरतो भद्रासनं हस्तमात्रं चतुरंगुलाधिकं। आनदुहचर्मभद्रासने स्थापनां प
 रितश्चतुर्दिक्षुकलशस्थापनां समाचारात्कलशानामधस्तात्सप्तधा न्यनिक्षेपः। ततः कुंजोपच
 भ्रसंस्कारां कृत्वा अग्ने स्थापनां गृहीठाक्षीशानकोणौ। पीठवस्त्राच्छादिते श्वेताक्षतैरष्टदल
 पत्रकरणैः। ततः गणेशां विक्रयोः पीठेरक्तवस्त्राच्छादिते रक्ततंदुलैः पद्मे हरि त्वा स्थापनां। त
 तः सर्वौषधिसंयुक्तसरत्नपद्मवसवस्वरुद्रकलशस्थापनां। पत्रमध्ये सूर्यस्थापनायष्ट
 तं मंडलं लिखेत्। आग्नेयदले सोमचतुरस्रं। दक्षिणे भौमस्य त्रिकोणं। इशाने पत्रे बाणाका
 रं उदयगयतां बुधस्या उत्तरे दले दीर्घचतुरस्रं उदगायतां गुरोः पूर्वस्मिन् दले शुक्रस्य पं
 चकोणं। धनुषाकारं पश्चिमेशने। नैऋत्यदले श्रृंगीकारं राहोः। व्यवायव्ये दले ध्वजाकारं के

३

दृशां एतेषां मंडलानि प्रमाणानि। द्वादशंगुलं सूर्यस्य। चतुर्विंशत्यंगुलं सोमस्य। अंगुलं भौ
 मस्य। चतुरंगुलं बुधस्य। षडंगुलं गुरोः। नवांगुलं शुक्रस्य। अष्टंगुलं शनेः। पंचविंशत्यंगुलं
 राहोः। सार्द्धं कांगुलं केतूनां। सूर्यसोमगुरुशुक्रराहूणां मंडलान्यसंभवात् हेतूनां क्तप्रमाणा प्रवे
 र्वा। निकायाणि। इतरेषां मंदोत्रेण प्रत्येन स्वप्रमाणेन। ततः प्रक्षालितैः शालितंडुलैः सर्वगणव
 ह्यमाणेषु स्थापनं। तत्र उर्ध्वः स्वः उदयंतं महावेजं जस्विनं शुभप्रदां दुर्निरीहं सुगम
 नं सूर्यमावाहयाम्यहं। भो नो सूर्यग्रहाध्यक्षकविंशविषयोद्भवार्क्तकाश्यपगोत्रयद्विजु
 जः पद्मलांछनः। सत्ताम्रवाहनागच्छपद्ममध्ये वरप्रद। अग्निद्रुतेति मंत्रेण रुद्ररूपी प्रति
 ष्ठितः। अग्निद्रुतेत्युच्चार्य पद्ममध्ये सूर्यं स्थापनं। उर्ध्वः स्वरिति सर्वत्रादौ ज्ञातव्यं। द्विज
 राजसुरश्रेष्ठ ताराधिपते नंदन उषधीनां स्वगमनं सौम्यमावाहयाम्यहं। अहो चंद्रजग

स्थाणयमुनाविषयोद्गवासुधेनात्रेयगोत्रेयगदापाणेवरप्रदादृश्ये शावाहनायाहितुमास्तु
 पीसमाविश। दुताशनदले देवमंत्रेणास्वग्निनार्चितः। अस्वयेसधिष्ठवेतिमंत्रेणाग्ने
 येदले सोमस्य स्थापना। निजितारं च शत्रूणां यजमानाधिदैवतां ऋषिभिस्तूयमानं भौ
 ममावाहयाम्यहं। उज्जयिन्यां समुत्पन्नो नो भो भौमचतुर्भुजा। न रक्षाजकुले जातः शूल
 शक्तिगदाधरा। वरदो मे वमामस्तु त्वं दत्तं प्रायत उत्स्रजं। स्मो नाष्टयिविमंत्रेदले याम्यप्र
 तिष्ठितः। स्मो नाष्टयिविमंत्रेण दक्षिणेदले भौमस्थापनां। अर्बुधो बुद्धिप्रदाना च सौम्य
 दृष्टिर्महायशः। यजमानहितार्थयुधमावाहयाम्यहं। अहो च इत्युत श्रीमान्मागधायां
 समुद्भवां। अत्रिगोचचतुर्बाहोषड्रखेटकधारका। गदावरदसिं हस्तसुवर्णमसमाविश।
 लक्ष्मवदीशपत्रे च इदं विष्णुध्वजितः। इदं विष्णुरिति मंत्रेण ईशानदले बुधस्थापनी।

बुध्या यस्य समो नास्ति देवता नां पुरोहितः। त्रा तारं सर्वदेवानां गुरुमावाहयाम्यहं॥ अहो वाच
 स्पते पीतसंजातः सिंधुमंडले। एह्यंगिरसगोत्रेय ह्यास्तु त्वं तुर्भुजा दंष्ट्राक्षसूत्रवरदक
 ३ ति मंत्रे मंडलुधरप्रभो। महांदुरैरणुत्तरदले हस्पाति स्थापनं॥ ५। सोम तु ज्योतिः प्राज्ञोदानवा
 नां पुरोहितः। शास्ता च सर्वदैत्यानां शुक्रमावाहयाम्यहं॥ मोमो नो जकटे जातः शुक्रं धेता
 श्ववाहनः। समागच्छ चतुर्बाहो नृगुगोत्रविभूषण॥ परिष्ठात्तावली हस्तं कमंडलुध
 रप्रभो। शक्रवत्सर्वपत्रे च शुक्रज्योतिश्च पूजितः। शुक्रज्योतिश्चेति मंत्रेण पूर्वदले शुक्र
 स्थापनं। ६। कृष्णः कृष्णवर्णश्च कृष्णजिनधरस्तथा। सौरोर्मंदगतिश्चैव शनिमावा
 हयाम्यहं॥ अहो सौराष्ट्रसंजातश्चाया पुत्रश्चतुर्भुजः। कृष्णवर्णं कृगोत्रेयवाणहस्त
 धनुर्धरः। त्रिशूली च समागच्छ वरदो गृध्रवाहनः। प्रजापतेति संप्रज्योयमवत्पश्चिमेद

वे। प्रजापतेन त्वदेतान्यन्यश्रुतिमंत्रेण पश्चिमे दलेशनेः स्थापनां ॥ १॥ रक्तांगो रक्तवर्णश्च र
 क्ताजिनधरस्तथा। सिंहकायां समुत्पन्नो राहुमावाह्याम्यहं राहो बर्बरके देशे संजातः
 कायवर्जितः। गोत्रे पैठीनसी ह्येहि सिंहारूढो वरप्रदा। करालवदनश्चेष्टका लक्ष्मी
 जनप्रभा। आथंगौरिति मंत्रेण एज्योनैरुति पत्रके। आथंगौरिति मंत्रेण नैरुति दले रा
 हु स्थापनां ॥ १॥ एह्येहि नगवन्त्रकेतो ओमचारी महाद्युतिः। ग्रहैश्च सहितैः सर्वैः केतुमा
 वाह्याम्यहं केतवो विविधाकारा मलयान्द्रिसमुद्भवा। द्विभुजा जैमिनैर्गोत्रे गृह
 स्त वरप्रदा। आगच्छन्तुकपोतस्त्राशो भने मारुते दले। ब्रह्मज्ञानमंत्रेण चित्रगुप्त
 इवार्चितां ब्रह्मज्ञानं प्रथममिति मंत्रेण उत्तरापरदले केतूनां स्थापनां। सर्वे आदि
 त्यादिमुखा स्थाप्या इति मन्त्रपुराणे ॥ अथ देवता स्थापनं मुच्यते। अंबकमिति मंत्रेण
 सूर्यस्योत्तरतो रुद्रं स्थापयेत् ॥ १॥ श्रीश्च तेति सोमादाग्नेयो मेन कात्स जाय स्थापनां ॥ २॥

भौमस्थरहिणो यदक्रंद इति स्कंदं स्थापयेत् ॥ ३ ॥ बुधात्पूर्वस्मिन् विष्णोरराट इति विष्णुं ॥ ४ ॥
 गुरोरुत्तरत आब्रह्मन्निति ब्रह्मणं ॥ ५ ॥ शुक्रात्पूर्वतः स जोषा इन्द्र इति राक्रं स्थापयेत् ॥ ६ ॥
 शनेः पश्चादयमायत्नामखायत्वेति यमं ॥ ७ ॥ राहोरुत्तरतः कार्बिरसीति कालं स्थापये
 त् ॥ ८ ॥ केतुभ्योनैर्ऋतेनागेचित्रावसोः स्वस्ति ते इति चित्रगुप्तं स्थापनं ॥ ९ ॥ अथाधिदेव
 ता स्थापनं ॥ सूर्यमंडले रुद्राग्नेय कोणो सनः पिते वेति अग्निं स्थापयेत् ॥ १० ॥ मेन कात्म
 जाय नैर्ऋते अपो अद्येत्यपः सोममंडले ॥ ११ ॥ भौममंडले स्कंदा द्वायु कोणो चिरसि-धरा
 स्थापयेत् ॥ १२ ॥ बुधमंडले विष्णोरुत्तरतः इदं विष्णुरिति विष्णुं ॥ १३ ॥ गुरुमंडले ब्रह्मण उत्त
 रभागे इन्द्र आसान्तेनामितींद्रं ॥ १४ ॥ शक्रात्पश्चिमे इन्द्रैवीरित्यैंद्रं ॥ १५ ॥ शनिमंडले यमात्प
 श्चिमे प्रजापतेन त्वदिति प्रजापतिं ॥ १६ ॥ राहुमंडले कालात्पश्चिमे नमोस्तु सर्पेभ्य इति

सर्पान् । ८ । केतुमंडलोचित्रगुप्तादीशाने ब्रह्मजज्ञानमिति ब्रह्माणं । ९ । अथ प्रत्यधिदेवताः ।
 यद्देवतयोर्मध्ये आनोभशानुवाकेन यथाक्रमं स्थाप्य । सूर्यकेतुगुरुशनि केतूनां म
 ध्ये गणानां त्वेति मंत्रे गणेशस्थापनं । १० । गणेशस्य दक्षिणतो जातवेदस इति दुर्गास्था
 पनं । ११ । गणेशादुत्तरतो वायो येत इति वायुं । १२ । गणेशापूर्वेण यात्रां कशेत्यश्विनो स्था
 प्यौ । १३ । गणेशस्य पश्चात् पूज्यं तं धृतपावान इति अंतरिक्षस्थापनं । १४ । विनायकपंचक
 स्थोत्तरतः अग्ने अर्धेति धनदं स्थापयेत् । १५ । विनायकपंचकस्थोत्तरतः धनदस्य पु
 रस्ताः । अथ वा विष्टो रुत्तरतः श्री अतोतिश्रियस्थापनं । १६ । अथ नक्षत्राणां स्थापनं । ईशा
 नादरभ्य प्रदक्षिणं पुरस्तात् अश्विन्याश्च निधुन वसुपर्यंतानि सप्त नक्षत्राणि । अश्विना
 तेजसा । अश्विनी । १७ । यमाय त्वेति नरणी । १८ । अयमग्निः । १९ । कृतिकां । २० । ब्रह्मजज्ञानं शोहिणी । २१

सोमो धेनुमिति मृगशिरः० ॥ नमस्ते रुद्रमन्यव० आर्द्र० ॥ अदितिर्द्यौः पुनर्वसुः० ॥ एभिर्मित्रैः
 स्थापयेत् ॥ दक्षिणतः पुष्यादीनां चित्रापर्यन्तानां सप्तानां स्थापनां वा च स्य तये पवुस्व० ॥
 पुष्यः० ॥ नमोऽस्तु सपेभ्यः० ॥ अश्लेषां० ॥ पित्रभ्यः स्वधायेभ्यः मघां० ॥ ३ ॥ भगो प्रणेतः पूर्वाषाढं०
 ॥ दैव्यावधूर्य उत्तराषाढं० ॥ विज्राडू हतः हस्तं० ॥ त्वष्टा तुरीयं० ॥ ४ ॥ इत्येभिर्मित्रैः स्था
 पनां पीवो अन्नारयि वृधः० स्वाती० ॥ १ ॥ इंद्राग्नी आगतं० विशाखां० ॥ २ ॥ नमो मित्रस्य०
 अनुराधां० ॥ ३ ॥ सदशु हस्तैः० ज्येष्ठां० ॥ ४ ॥ मातेव पुत्रं० मूलं० ॥ ५ ॥ अषाधमदमिशस्ती० पूर्वा
 षाढां० ॥ ६ ॥ विष्णवे अथ उत्तराषाढां० ॥ ७ ॥ एभिर्मित्रैः स्थापनां उत्तरतो अभिजित्पुष्यवर्णादरे
 वत्यां तानां सप्तानां तस्य वितुः अवणं ॥ इदं विष्णुः० अभिजित् २ वसोः पवित्रमसि शतधारं
 धनिष्ठां० ॥ ३ ॥ वरुणस्योन्नमं शतभिषां उत्तमो हिर्बुध्न्यः० ॥ ५ ॥ पूर्वाभाद्रपदं० ॥ ५ ॥ शिवो नामासि०

उत्तराभाङ्गः १५। एषं नवत्रते रेवती ॥ १॥ एभिर्मन्त्रैः यथा संख्यं स्थापनं ॥ २॥ योगे योगे तव स्तरं
मिति रेवती संनिधाने योगानां स्थापनं ॥ ३॥ भद्रं कर्णेभि रिति रेवती संनिधाने कर्णानां स्था
पनं ॥ ४॥ अथ ध्रुवादि सूर्यादुत्तरे ध्रुवा सिधुवो यमिति मन्त्रेण ध्रुव स्थापनं ॥ ५॥ सूर्यात्पश्चि
मे पंचनय इति मन्त्रेण नक्षत्राणां स्थापनं ॥ ६॥ सूर्यस्योत्तरतः सप्तक्षय इति मन्त्रेण सप्त
राणां स्थापनं ॥ ७॥ सूर्यात्पश्चिमे देशे सरितो धः इमं मे वरुणेति सागराणां स्थापनं ॥ ८॥ ध्रुव
स्योत्तरतः प्रपर्वतस्येति पर्वतानां स्थापनं ॥ ९॥ सूर्यात्पश्चिमे जवो यस्ते इति रेवत स्था
पनं ॥ १०॥ विष्णु संनिधाने सुपर्णे सीति गरु चं तं स्थापनं ॥ ११॥ ~~विष्णु संनिधाने~~ कलशम
ध्ये असंख्या तेति रुद्र स्थापनं ॥ १२॥ रुद्रस्य वामेऽउत्तरभागे सहस्रशीर्षो ऽशचै न वि
ष्णु स्थापनं ॥ १३॥ कलशमध्य एव तत्रैव दक्षिणे भागे रुद्रस्य प्रजापते न त्वदिति प्रजाप

पते स्थापनं ॥ १० ॥ पीठस्य निरीतिकोणो वास्तोष्पते प्रतिजानी सस्मां स्वावेशो अनमी वोन
 वानः । यत्ने महे प्रतितन्नो जुषस्व शन्नो नवद्विपदेशं चतुष्पदे । इति वास्तु स्थापनं ॥ ११ ॥
 पीठस्य वायव्ये गणानां क्षेत्रे गणेश स्थापनं ॥ १२ ॥ पीठस्याग्नेय्यां नमोस्तु सर्वेभ्य इति
 क्षेत्रपाल स्थापनं ॥ १३ ॥ गृहाग्रे यामेव अग्निद्विर्द्वोरिति लोकपाल स्थापनं ॥ १४ ॥
 रुद्रस्य कुंभस्याग्रे पीठस्योपर्येव जातवेदस इति वासुंदा स्थापनं ॥ १५ ॥ चामुंडाया उत्त
 रे यो वः शिवतमेति मातृमंडल स्थापनं ॥ १६ ॥ रुद्रवेदादिवेदानां प्रागादिस्तु यथाक्रमं
 प्रक्षिपेत् वेदादिमंत्रैः स्थापनं । अथ वागृग्वेदादिमिदं विष्णुरिति । १॥ दक्षिणतो यजुर्वे
 दं त्राणि पदेति । पश्चिमे सामवेदं विष्णोः कर्माणीति । ३ ॥ उत्तरे अथर्ववेदं तद्विष्णोः परंप
 दमिति । ४ ॥ अथ तेति श्रियः स्थापनं । ततः द्विक्पालपूजा । प्राच्यां त्रातारमिंद्रं रतींद्रं स्था

७ पूर्वस्या

पमेन्द्र। १। आग्नेयां त्वेन्नोऽग्नय इति त्वग्निं रायाम्यां सुगन्तुपंथेति यमं। शनैर्ज्ञेतेऽसुचं
 तेति निर्ज्ञेति। ४। पश्चिमे तत्वायामीति वरुणां। वायवेऽनोनियुद्गिरिति वायुं। ५। उत्त
 रस्यां च यदसोमेति धनदं। ७। ईशान्यां तमीशानेति शंकरं। ८। उर्ध्वं अस्मे रुश इति ब्रह्मा
 णां। ९। अधः स्योनाष्टमिवीति हरेः स्थापनां। १०। प्रतिक्षत्र इति प्रतिष्ठाकरणं। विना
 याकां बिके आदि स्याद्याग्रहाश्च अत्र पीठे स्थापितदेवता अधिदेवता प्रत्यधिदेवता
 सहिताः सुप्रतिष्ठिता वरदाश्च वंतु। शास्त्रोक्तमूर्तिर्युक्तानां संमुखानां वरप्रदानीं चिं
 तनां जन्मार्थं चिंतनं च। त्रिप्रभृतिभिर्वस्त्रैः प्रत्येकं गृहाणामाच्छादयन्। अथवा एके
 न वस्त्रेण सर्वेषां ग्रहाणां परिधापनं। अस्मिन् पक्षे वस्त्रयुग्मे नूत्रेष्ठानां रक्तचंदनसूत्रवशा
 धीखंडं रक्तचंदनचतुःसमं चतुःसमं। धीखंडानि सूर्योदीनां षष्ठांशं यथा संख्यं।
 केसरचंदनं त्रयाणां शनैश्चरादीनां कस्तूरिकाया द्वौ भागौ चत्वारश्चंदनस्य चाकुंकु

समं धविशिष्टगुरुर

यश्च त्रयश्चैकः शशिनस्याञ्चतुः सममिति चतुः समलक्षणां शशिन इति कर्परस्येत्यर्थः
कणावीरपुष्पाः कुमुदाजपापुष्पाः चंपकं शतपत्राः जातीपुष्पाः मल्लिकापुष्पाः कुंदपु
नानाविधपुष्पैर्यथाक्रमेण सूर्यादीनां सजनानां कुंदरक्ततंडुलाज्यसर्जरसत्रगरुविष्वगु
गुलाहानवयथाक्रमेण धूपः अथवासर्वेषां गुग्गुलुधूपोरेवाधूपो देयश्च गुग्गुपुनरिति
याज्ञवल्क्योक्तत्वात्। वसवस्त्वेति धूपयेत्। गुडमिश्रुद्दिनः। पायसं घृतां कसारः। उ
ग्धानां दध्यन्नां घृतानां कशरा। मारुतानां विचित्रानां। राशतिः सूर्यादीनां यथा
क्रमेण नैवेद्यानि। द्राक्षाः। इक्षुः। मृगाः। नारिंगाः। जंबीराः। ^{रत्नाः} उन्नतीः। नालिकेराः। हाडिमानि
यथाक्रमेण सूर्यादीनां फलानि। अत्र चंद्रनादिपदार्थानुसमयेन कर्तव्यां सर्वेषां चं
दादित्वापुष्पादितैव देयाः। अत्र देवता अधिदेव प्रत्यधिदेवतानां स्वप्रधानं ग्र
हजातीनां चंद्रनादिसमिदं न नियतं। अन्येषां साधारणं। अत्र यथा कर्तुं लपुष्पाद्य

लाभेवर्णगंधादिसहस्राक्षं। निषिद्धवर्जं। चंद्रनादिसर्वस्थापनमंत्रैर्दत्तं। सर्वेषां तां हृ-
लदानं। घृतपूरितस्य नववर्तियुक्तस्य द्वापस्य तेजोमीति मंत्रेण दत्तं। प्रवालमौक्ति-
कप्रवालशुद्धसुवर्णशुद्धमौक्तिकादिनिःसूर्यादीनां षष्ठां। शन्यादीनां त्रयाणां रजतं॥

प्रवालादिभिर्ग्रहाणां यथाक्रमं पूजनां। बलिदानान्यपि ग्रहादिनामोक्तानां नाममंत्रैर्गौव-
कुर्यात्। बलिदानं दिक्पालानां। नालिक्रे-^{द्याः} आदिस्थाग्रहाः सर्वे पीठे ये यत्र प्रतिष्ठिताः।

७ मि ते गृह्य हंतुमया दत्तं ममार्थं नमो नमः। इत्यर्घदानानि। नमस्कारः। प्रार्थना। आदि-
त्यस्थाप्युपस्थानं कर्त्तव्यं। हविर्मिदं नमस्ते सर्वलोकेषु शतरश्मीतमो नुदः। पां तु मे
देवसौम्यं सौभाग्यं वास्तु मे सदा। आयुर्विद्यां बलं दत्तं रायेः शौर्यं च पुष्कलं। पुत्रां
दत्तं धनं दत्तं यशः। शौर्यं च पुष्कलं॥ इति प्रार्थना। ब्रह्मोपवेशनाद्याज्यभागां तैर्विशेषः।

सर्वान् कामांश्च दत्तमे।

॥५॥

चरुपाकां तैत्तलो विनायकां विक्रयोः संक्षेपपूजा । ततः श्रुताभिघारणोऽथाज्यभा
 गां ताकुशोडिकाग्रहणे । मितायसंमितायशालाय कटं कशाय कूषांशयराजपुत्रा
 यजुष्टं गृह्णामि । तथा आदित्याय सोमायां गारकाय बुधाय बृहस्पतये शुक्राय शनै
 श्च राय राहवे केतुभ्यो ज्युष्टं गृह्णामि । प्रो ह्येणे मितायं राजपुत्राय त्वज्युष्टं प्रोक्षामि ।
 तथा आदित्याय राहवे केतुभ्यो ह्येत्वा ज्युष्टं प्रोक्षामि । आज्यभागं ते चर्मणि भद्रासन
 स्थापनं । यजमानस्य वस्त्रं स्त्रसमर्पणं । भद्रासनोपरि उपवेशनं । पोंखिये । कलशे
 पूकोपहारप्रक्षेपः । गौरसर्षपकल्केन साज्येनोत्सादनं । सर्वौषधैः शिर
 साविलेपनं । स्वस्तिवाचनं । पुण्याहं दीर्घमायुरस्त्वित्यादि द्विपदश्चतुष्पदश्च
 तिर्भवतु । अस्मत्स्वस्तिवाचनं कर्मणः समृद्धर्थं हिरण्यदक्षिणां तन्निष्क्रान्तं द्रव्यं जाप
 केन्यः स्वस्तिवाचकेन्यो ब्राह्मणेभ्यः शाहं संपददे । अस्य भद्रासनोपरि विष्टस्य मम दास्यमा

नानिमो जिष्ठा निबार्हस्पत्या निवासां सिरक्त वस्त्रस्वडा नित्यपा संख्या कानि भगवती जगज्जु
 ननी अं विक्राप्रीत्यर्थं च तस्य भ्यः सुवासिनी भ्यः अहं संप्रददे। यो यो विनागः स प्रातिगृ
 ह्यतां दक्षिणाः पां वित्याशीः अस्य स्वस्ति वाचन कर्मणो यत्नरत्नं मस्तु। सुवासिनी मि
 र्मा गल्यकरणं। ततः कुंभतो येनाभि शेषी। पूर्वैण कुंभेन सहस्रा क्षमिति प्रदक्षिणेना
 दक्षिणे। भगं ते वरुणोति। पश्चिमे यत्ते केशो धिति। उत्तर कुंभं प्रदक्षिण माहाय पश्चात्प्रा
 क्षुरव सहस्रा क्षमिति त्रिभिर्मन्त्रैः अभिषिंचेत्। यजमानस्य मूर्ध्नि सव्यहस्तेषु धृतेषु
 प्रागजेषु कुशेषु उर्ध्वरेण सुवेण तिष्ठन् सर्षप तैल होमः। मिताय स्वाहा। इदं मिताये
 तित्पागः। संमिताय स्वाहा। इदं संमिताय। शालाय स्वाहा। इदं शालाय। कटं कटाय स्वा
 हा। इदं कटं कटाय। कृष्णं कृष्णाय स्वाहा। इदं कृष्णं कृष्णाय। राजपुत्राय स्वाहा। इदं राजपुत्राय। त
 यजमानस्ये च यास्मान्। ततः शुक्ला वरधरः शुक्लमा ल्यानुलेपनो दक्षिणत उपविश्य

१०॥

पितायस्वाहेत्यादिभिर्षड्भिर्मन्त्रैः आचार्यश्चरुहोमं कुर्यात् । ततो वरुणस्योत्तननमिति पंच
वारुणहोमः । आचार्यस्य वह्निर्भुजा गंधपुष्पाक्षतैः पूजा । उँ कृपिताय नमः । उँ पिंगलाय नमः ।
धृष्यकेतवे न । जठराग्नये । शिखिने न । हाटकाय । महातेजसे । हुताशनाय । रौरायाय ।
बलिदानां इंद्राय नमः । इंद्रानुचरेभ्यो । ११ । अग्नये । अग्न्यनुचरेभ्यो । रायमाय न । यमानु
चरेभ्यो । १२ । निर्ऋते न । निर्ऋत्यनुचरेभ्यो । वरुणाय । वरुणानुचरेभ्यो । वायवे । वाय्वनुच
रेभ्यो । धनदाय न । धनदानुचरेभ्यो । ईशानाय न । ईशानुचरेभ्यो । ब्रह्मणे न । ब्रह्मानु
चरेभ्यो । हरये न । हर्यनुचरेभ्यो । १३ । ग्रहाणां उँ क्रसंख्यया अर्धपलाशखदिरापामा
र्गपिप्पलौ दुंबरशमीदूर्वाकुशानां समिधो यथाक्रमं पंचामृतक्षुता जुहुयात् । आह
स्तेनेमं देवा अग्निर्हृद्दो उद्ध्वस्व बृहस्पते अतिअन्तात्परिस्तुतः शन्नो देवीः कांडा
डालकेतुं कृत्स्नित्ये निर्मन्त्रैः प्रतिमन्त्रं होमं होतव्यं । अर्वाशिष्टदेवनानां तिस्रः स्तिस्रः स
मिधस्त्रापनं मन्त्रैः । ग्रहाणामेवाजित्वज्यं चरुहोमः । तिलहोमः ॥ तत्र विधिः मस्यं पुरोक्क

कनिष्ठपक्षे
अष्टौ वा
अलाभोत्तु
पात्ताश्च

सभि राज्ञ्यं पुराणे। मंत्रैर्दशाहुतीहुत्वा होमं व्याहृति व्याहृतिभिस्ततः उदङ्मुखः प्राङ्मुखो वा कुर्यात्तद्वा
 रुद्रो मस्ति लक्षणपुंगवाः। अत्र होमे ग्रहाणां आकृष्टेनेत्यादय एव मंत्राः शेषाणां स्थापनमत्रा एव न
 होमः क्रमेण होमो मे मस्य पुराणत्वं ॥ ॥ उभयोश्चर्वोस्त्रिष्टकं द्वादशप्राजापत्यांतां ततो गणेशो वि
 तु। एकैकया कयोः पूजनं योऽशोभिरुपचारैः। तत्पुरुषाविप्रहेव क्रतुं जायधीमहि तन्नो दत्ती प्रचोद
 यता हुता एकैकानुचरो यात्रारतिगणेशगायत्री। सुभगायै विप्रहे काममातिन्ये धीमहि तन्नो गौरी प्रचोदयाव।
 स्तथा। यइति अंबिका गायत्री। तत्र प्रयोगः अथेत्मादिदेशकालौ संकीर्त्यं सर्वादिष्टपरिहारा
 र्थं प्रमुक्कामसमृद्ध्यर्थं प्रमुक्कर्मणः पारं न निमित्तं विनायां कां बिकयोः पूजनमईकं
 अत्र चंदनादिभिः स्वगात्र्यासं पूज्यं तत्पुषाय दंतिने इदमत्रादिभिः। सुभगायै काममाति
 न्ये गौर्यै इदमत्रादि पूजनं। शूर्पस्वाकृता कृतादिनैवेद्यदानं। कृता कृतांसकद्वहताः। ॥
 पललोहनतिलमिश्रं दनग्रामाग्रपक्वामस्याः मांसमेतावदेतुं वै। मिंपक्वमपक्वमांसमि
 त्यर्थः। पुष्पंचित्रं रक्तापीतादिसुगंधसुगंधिद्रव्यं। त्रिविधसुरागोडी। पैष्टी। माधवी। मूलकः।

॥ ११

रजकारो नश्यविशेषो मूलकं वा। उडेरकस्त्रजा। तुडैकारपिष्टविकारो नानाविधप्रोताः स्त्रजउचं
 ते। गुडपिष्टं। गुडपिडशाच्यादिपिष्टं। अन्यत्सिद्धं। इदं वैष्णवशूर्पादिस्त्रं कृत्वा कृतादिनैवेद्यं
 गंधायर्चितं तत्पुरुषाय० यात्। तत्पुरुषाय वक्रतुं जायदेति नेतमः। एवमं विकार्या प्राणा
 यामः। कुसुमोदकेनार्घदानं। दुर्वासर्वपुष्पाणां पूर्णमंजलिदानं। उपस्थानं द्वयोः। रूपं दे
 हियशो देहि। नरं नगवन् देहि मे। पुत्रां देहि धनं देहि सर्वा कामांश्च देहि मे। इति गणेशो
 पस्थानं। अथ अंबिकोपस्थानं। रूपं देहि० नगं नयवति देहि मे। पुत्रां देहि मे॥ विनायकां
 विक्रयोः पूजनं संपूर्णमस्तु। ततो यजमानस्य संक्षिप्तविधिना नवग्रहाणामेव पूजनं।
 न देवादीनां। ततः पूर्णकृतिः। तत्र कुंभे। श्रीपणी मयी स्वादिरी वा वैकं कंती वा चुसुचंदमैः
 समृज्य कृत्वा लीतः सुवेण घृतपूर्णं कृत्वा पुष्पचंदनैः सुवंसुचंच उभ्यर्च्य सुचउपरिसुवः
 सुगभिमुखं कृत्वा सव्यहस्तेनाभि मूले धृत्वा शुक्रज्योतिरित्यनुवाकेनाग्रश्चेत्युक्त

आमुवादि

हितेनादि न धार्योरे जुहुयात् न तः समाचाराद्विजः पुष्पाणि हस्ते गृहीत्वा ईदं देवीरित्य
 तं प्रारभ्याऽध्यायसमाप्तिं यावत् पठन्ति ततः श्रुत्वा त्रिंशो कं पठित्वा तानाग्नौ प्रक्षि-
 पन्ति न क्षादि उपयमनस्याग्नौ प्रक्षेपांतं शेषसमाप्तिः होमनिवेदनी अस्मिन्कर्मणि
 यद्यद्रव्यं यावद्यावत्संख्याकं येन येन मंत्रेण हुतं तस्यैव देवतायै तत्तद्रव्यं तावत्ता-
 वत्संख्याकं येन येन मंत्रेण हुतं तस्यैव देवतायै सा सा देवताः प्रीयन्तां ते देवाः शान्ति-
 दापुष्टिदावरदा भवन्तु ततो आचार्यः पंचोग्रजं प्रकुर्यात् ततो यजमानः अग्नेः प-
 श्चिमतः आकूदिते पट्टे सपरिवार उपविश्या आचार्यो ह्यः कलशमुखं स्वरूपं हवैः क-
 लशोदकेनाभिषिञ्चति तत्र मंत्राश्च आपो हिष्ठा २ आतारमिंद्रं १ वरुणास्यो नमनं १
 नगप्रणेतेदमापः सभुद्राय पुनंतुमा आप्यायस्व पंचनद्यः शिरो मे इति १ चभिः देवस्य
 त्वात्रिभिर्मंत्रैरभिषेकं पुनः पुनः ॥ दुग्धाक्षि मंथनोत्तीर्णा देवानां वंदनीयकाः कामधे- ११२
 नुः प्रसीदन्तु यजमानस्याहर्निशी १ पांच ज न्यो महाशंखः श्रीवत्सांकः करोयताः सर्व

विज्ञोपशमनार्थमतः शान्तिप्रयच्छतु ॥ शक्रादिदेवताः सर्वब्रह्माविष्णुमहेश्वराः सु
 रास्त्वामभिषिचंतु प्रयच्छंतु धनानि च ॥ १ ॥ नारायणो जगन्नाथस्तथा सकर्षणो विष्णुः
 प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च नवंतु विभवाय ते ॥ ३ ॥ आर्यवडलोक्तिर्नगवान्यमो वै निर्वृतिस्तथा
 वरुणं पवनश्चैव धनाध्यक्षः स्तथाशिवः ॥ ४ ॥ ब्रह्मणा सहिताः सर्वे दिक्पालाः पांशुते स
 दा ॥ अदित्यावसवोरुशविश्चेदेवामरुहणः ॥ ५ ॥ लोकपालाः प्रयच्छंतु मंगलानि श्रियं
 यशः ॥ गंधर्वाः किन्नरायक्षाः सिद्धविद्याधरो रगाः ॥ ६ ॥ अभिनंदंतु ते सर्वे निद्याः सागरप
 र्वताः ॥ वेदशास्त्रपुराणानिमीमांसाकुंडूश्चागमः ॥ ७ ॥ धर्मकथाचयाचान्या तथा कष्टं
 व्यपोहंतु स्वाहास्वधावयद्गुरो जपो होमस्तथैव च ॥ ८ ॥ मंत्रास्त्वामभिषिचंतु धनं सुखं
 प्रजापतिः ॥ नारदाद्यास्तपि गणायै चान्ये पितृपोधनाः ॥ ९ ॥ नवंतु यजमानस्य आशीर्वादि
 परायणाः गायत्री चैव सावित्री शची लक्ष्मीः सरस्वती ॥ १० ॥ न वानीमातरः सर्वानिवंतु व

रहांसमं रा। आदित्यश्चंद्रमाभौमोबुधजीवसितोर्कजाः। ग्रहास्त्वामभिषिंचंलुरादुकेतुअत
पिताः। मासाः संवसराः पक्षास्तिथिवारश्चनडिकाः। मुहूर्तीस्त्वामभिषिंचंलुनक्षत्रा
णिदिवानिशौ। १३। अमृतानिशोकोअस्तु। एभिःपुराणैः अभिशोकः। ततः शुक्लांबरध
रादि। विनायकशांतिसमृद्धर्थब्राह्मणभोजनसंकल्पः। वस्त्रयुग्मं दक्षिणासंकल्पः।
ग्रहप्रीत्यर्थब्राह्मणभोजनसंकल्पः। धेन्वाद्युक्तदक्षिणासंकल्पोभूयसीसंकल्पश्च॥
तत्रप्रयोगः। अस्याः विनायकशांतेः समृद्धर्थविनायकांबिक्रयोः प्रीत्यर्थयथासंपन्ने
नान्नेनृत्तिपर्यंतमोजनेनशतंब्राह्मणान् अर्हंतर्पयिष्ये। तेनश्रीभगवत्यौगणेशौ
विकेप्रीयेतां। अस्माविनायकशांतेः समृद्धर्थवस्त्रयुग्मं दक्षिणागुरुवेतुभ्यमर्हं
पदे। अस्पनवग्रहपूजनकर्मणः समृद्धर्थआदित्यादीनांनवार्नां ग्रहाणांप्रीत्यर्थ
तज्जुनिसकलवीजोपशांत्यर्थयथा। नवब्राह्मणान् अर्हंतर्पयिष्ये। तेनश्रीभगवतः

आदित्यारयो नवग्रहः सुश्रीलान्वेतु। अस्य नवग्रहमखकर्मणः समृद्धयर्थं धेन्वायुक्त
 दक्षिणा निष्क्रये यथा संपन्नं इव्यो मनासि संकल्पितं वा। ब्रह्मणे आचार्यसहितकक्षोभ्ये
 हंसं प्रदद्याद्यो विनागः स प्रतिगृह्यतां मुखवा वलोकने। आर्ज्यं लेजः। अथ वा सर्वेषां
 सुवर्णमेव दक्षिणा। ततः समीपोपविष्टानां ब्राह्मणानां चंदनादिभिः पूजनीतलोभ्य
 स्त्री संकल्प्य। दक्षिणाः पांखित्यादि। अस्य विनायकशान्तिसहितस्य नवग्रहमखकर्मणो
 यन्मूर्तयदतिरिक्तं तत्सर्वगणेशां विक्रयोः प्रसादात् ब्राह्मणानां प्रसादाच्च सर्वे परि
 पूर्णमस्तु। गृहे वृद्धिस्तानि भवन्तु। उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु। यजमानमंगलिकरणं
 आशीर्वादपाठः। भद्रासने च रुशेषेण दिक्पालेभ्यो बलिहरणं। ततः श्रेष्ठं ताक
 तागुपहारत्रिधयशान्तिघोषेण चत्वरंगत्वाभूमौ उपलेपनी। प्राणायामः। अथ
 पूर्वोद्देशे च प्रयोज्यमाने न नवग्रहमखमुखयुतविनायकं समृद्धयर्थं तद्गृहं
 चत्वरं देवतानां पूजनमहं करिष्ये। चत्वरं देवतानाम् इदमत्रा एवं पूजनी। प्रागग्राह

कुशानास्तीर्यगंधपुष्पादिभिरुच्यर्चयन्निदानं कुर्यात् । तत्र मंत्राः । वलिं गृह्णन्निर्मदेवा
 त्त्रादित्यवसवस्तथाऽम्बरुतोयाश्विनोरुद्राः सुपर्णाः पन्नगाग्रहाः । असुरायाबुधा
 नाश्च पिशाचामातरो नगाः । शक्रिभ्यो यक्षैवेतात्वा योगिन्यः पूतना शिवाः । २ । जम्बकाः सिद्ध
 गंधर्वा मालाविद्याधरा धरः । ^{नगाः}दिक्पाला लोकपालाश्च ये च विघ्नविनायकाः । ३ । जगतां शांति
 कर्त्री रोत्राणां चामहर्षयः । माविष्णो मा च मे पापं मा संतु परिप्रेक्षिनः । ४ । सोम्या न वेनु
 तृप्ता अभूत प्रेताः सुरावहाः । यजमानोपविश्य शूर्पं नृमौ निधाय इदं वैष्णवशूर्पं स्म
 रन्तता । कृतादिनैवेद्यं भगवतीभ्यः । चत्वारिंशति देवताभ्यः । आदित्यादिभ्यो देवताभ्यः
 नमः । ५ । उत्तिष्ठ ब्रह्माणां तु देकं वा यज्ञयज्ञं गच्छ । गच्छ त्वं भगवन् न ग्ने स्वस्त्वानं कुंड
 मध्यतः । हव्यमादाय देवेशः शीघ्रं देहि ब्रह्माग्ने गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ स्वस्थाने परमेश्वरा
 यत्र ब्रह्मा देवदेवास्तत्र गच्छुताशनः । ६ । उपदिश्य शोपकरणानि आचार्यो यदद्यात् । च

ग्रहाणां विमर्जनी । तदुपमुक्तदानीं । गुरुवे समर्पणं ।

तुभि० नमः॥ मया यत्कृतं यथा कालं यथा रेशं यथा ज्ञानं यथा शक्तिं च तेन श्री ग० तां॥ ३॥ तस्य
 तत्र ह्यर्पणं म० जतं क्षिपेत्॥ आचार्यं तोषयिष्ये॥ अजतिवध्वा मया यत्कृतं ग्रहादिभ्यः जने
 तत्कालं लीनं नक्ति हनं श्रद्धा हनं च न वतां ब्रा० भक्तिं चास्तु॥ ततः संहरिष्ये॥ इति स
 र्ववदेयुः॥ तेषामत्राशिषोऽष्टाहीत्वा भा॥ ब्राह्मणान् नोजयित्वा स्वयं भुञ्जीतेति॥ इति विनायकशां
 तिसहिता सग्रहशान्तिः समाप्तिः॥ अथ विनायकशान्ति उपहारः॥ कांपडां॥ २॥ गणेश० श्रीं विद्वानां
 ॥ वस्त्रं॥ सुवासिनीनां॥ नालिकेरं॥ चोखाशेरं॥ करंडिशं॥ २॥ सर्वौषधिं॥ सर्वगंधां॥ केसरं॥
 कर्पूरं॥ मोरुं॥ टोडरीं॥ कलशं॥ वस्त्रं॥ कलशानां॥ वस्त्रं॥ युग्मदक्षिणां॥ सप्तधान्यां॥ चरुखांधीं॥
 पंचमृत्तिकां॥ मुद्रापनं॥ शूर्पवांसनां॥ ३॥ सर्षपां॥ सर्षपां॥ तिलां॥ हवीं॥ सुवां॥ सुचां॥ ऊं॥ दुं॥ वरं॥ सुवां॥ व
 लरुं॥ चां॥ मडूं॥ शतपत्रादिना नानाविधपुष्पां॥ कुं॥ कुमापानां॥ फो॥ फलं॥ गलापटलं॥ उद्विनाम

समग्रः कि.

१५

सायक। आमाईदरी। कसारा कंवो। मांस शनावलां। ४। रक्षिणा रति। अथग्रहशोत्युपहारः। वस्त्र
रश्मेता। चोरनाम। नारिकेर। ४। मुद्रापन। तिला। यवा। घृता। पंचपक्षवा। नवेवग्रहीसमिधा। दक्ष
रिफला। ५। विधेयुष्य। धूप। चंदनयथोक्तनैवेद्या। डा। मा। वहि। शमी। पत्रा। मूर्त्तिपात्रा। अज्यरूपा
ली। चक्ररूपा। शराबला। ४। पंचामृता। धेन्याद्युक्ता। रक्षिणा। इतिग्रहशोत्युपहारः॥ ९॥
संदिर्लेविभ्रराजस्यसौर्याश्चस्त्रापन्नंतत। वरणं त्रह्मणानां च ततो नशसनक्रिया। स्त्रा
पनं कलशादीनां तेषु मुद्रापनादिकं। कुशीडी चक्रपाको तैलघुहृजा द्वयोरपि। शश्रुता निधार
णयाज्यभागोलाचक्रशीडिका। नशसनोपविष्टस्य कचेनोद्वर्तनंततः। ३। गंधैर्घृद्भिर्विले
पश्चदक्षिणास्वस्तिवाचनां कलशैस्त्रपनं तस्य तैलहोमश्चमस्तके। ४। यजमाने ब्रह्मास्त्रानं
चरोराद्रुतयश्चषट्। विनायकां बिकामृजा प्राणमोर्धस्तथांजलिः। ५। संकलाशैवपूजायाउ
पस्थानं पृथक् पृथक्। कुशीडी स्विष्टकृत्पूर्वीयावद्ब्रह्मा विस्मर्त्तनं। ६। होमश्चरक्षिणां च कल्पनामंग

॥१५

लक्रिया बलिदानं चरोः शेषात्तत्त्वरेः र्पमो चनो ७ इति गणेशांतिपदार्थानुक्रमः ३ नमो नवग्रहे
अः ॥ अ गस्त्यं मणिपत्या च ध्यानं च मन्त्रमुनिना गालवो मुनिशार्ङ्गलपप्रकं प्रणतः शुचिः ॥ १ ॥
ग्रहाणां पूजनं ब्रह्मसर्वेषां दुःखदायिनी । नानाराशिगतानां तु लोकानां हितकाम्या रक्षकैक्यं
स्य बद्धुधा पूजनं ॥ स्मृतं विवाहादिषु कार्येषु एकधानपुरातनैः ॥ २ ॥ अगस्त्य उवाच ॥ कैला
शशिखरासीनः सर्वभूतहिते रतः । नारदेन पुराष्टोभूतनाथो ब्रवीद्दिदृक्षुः ॥ ३ ॥ मृणुना र
वक्ष्यामि ग्रहाणां पूजनं ग्रहाणां पूजनं यथा ॥ दुस्मानां मानुषे लोके वृणां शान्तिर्यथा न वेत् ॥ ४ ॥
माघादौ च पुने मासि बुधपक्षे समाहितः ॥ पुने वारे सुनक्षत्रे सुयोगे वर्ज्यं वर्जितं ॥ ५ ॥ ब्राह्म
णां श्रममाकूय दशाष्टौ च स्वशक्तितः ॥ विषायवरणं तेषां कृताह्निकः क्रियः शुचिः ॥ ६ ॥ मंडपे
स्केडिलं कुर्याद्दस्तमात्रं सपीठकं ॥ कुंडं वापयथा न्यायं होमसंस्थाप्रमाणतः ॥ ७ ॥ आचार्यः
प्राङ्मुखो भूत्वा आचम्य प्रयतः शुचिः ॥ अग्निं संस्थाप्य विधिन नूतिपावनं सर्वकं ॥ ८ ॥ ग्रहाणां
स्थापनं पद्मे मंत्रैः सैस्सैश्च मंत्रविना ॥ देवता स्थापयेत्तेषां मंत्रैः स्थाप्या भिदेवताः ॥ ९ ॥ जन्मना

संग्रहः

९५

निततो मंत्रैर्द्विषा लोभ्यतथैव चारजां संक्षेपतः स्यात् प्रतिष्ठाकान् एविकान् ॥ १५५ ॥ शान्त्यां कल
 शं हि न सं सर्वे षधि समस्त्रितं ॥ हे मं स्तु पंतथा ताम्रं मन्मयं होर्वि निर्मितं ॥ १५६ ॥ तीर्थे दकेन संस्मृतं
 स्थापितं पद्मकेष्टके ॥ वेदादिभिश्च मंत्रैस्तु पंचगव्यं ततः क्षिपेत् ॥ १५७ ॥ पंचरत्नसमायुक्तं पं
 चपक्षवसंयुतं ॥ हिरण्यं सहितं भ्यर्च्य सर्वस्वं सफलान्वितं ॥ १५८ ॥ मृत्तिका पंचकयुतं पंचक
 षाय संमिता जपस्त्रिस्मिन्प्रकर्त्तव्यौ प्रजापतेषां गरीयसी ॥ १५९ ॥ पुष्पचंदनधूपैश्च नैवेद्यैर्वि
 विधैः स्वकैः ॥ नानाविधैः फलैरम्यैरीक्ष्यादिभिरपि वा ॥ १६० ॥ आर्घ्यनाहियथान्यायै मंत्रैः स्वै
 स्त्वे स्तु पुष्टिदा ॥ अर्घ्यस्तेषां प्रकर्त्तव्यः फलेर्नीना विधैः स्वकैः ॥ १६१ ॥ आरात्रिकं विधानेन दापनी
 यो बलिस्तथा ॥ पूजां समाच्य वैतेषां प्रणिपत्य गुरुं नयेत् ॥ १६२ ॥ परितस्तरेण कार्यं चरुग्रहणं
 ततः ॥ स्वशाखोक्तविधानेन कुर्यात् ॥ मारुते हुक् ॥ १६३ ॥ चरोस्तु ग्रहणं स्वात्मां प्रसृत्या कारयेत्
 यत्र एकत्र मय्यं कुंर्यात् कृत्या तल उद्धासने तथा ॥ १६४ ॥ आघारा नाज्य नागौ च समिधो महिषश्च ॥ १६५ ॥
 के ॥ समिदाज्येन चकणा होमं कुर्याद्यथाविधि ॥ १६६ ॥ अष्टाधिकं सहस्त्रं तु शतं वाष्टाविंशतिकं ॥ १६७ ॥
 अष्टौ वा तपा कुर्यात् ॥ अष्टौ च पृथक् पृथक् ॥ १६८ ॥ स्विष्टकृतं तथा कुर्यात् ॥ द्विद्विदानं तु कुंडलो बलि

पूजांततः कुर्यात्तत्र शेषं समापयेत् ॥ १४ ॥ ब्राह्मणं भोजयेत्पुत्रादिभिश्च तोषयेत् ॥ अग्निशोकंततः
 कुर्यात्तत्रैः पौराणैर्वैदिकैः ॥ १५ ॥ मांगल्यकरणं तत्र यजमानस्य ब्राह्मणः ॥ आचार्यं तोषयेत्तत्र तस्य
 सन्नेपि स्फुरन् संयोगतः ॥ १६ ॥ धेन्वादिदानयोगे न शान्तिस्तस्य न संशयः ॥ जापके च स्थिता दद्यात्कुंभं
 भोजनपूर्वकं ॥ १७ ॥ त्रयाणामपि वर्णानामेष विधिः सुखावहांस्तथा दक्षिणा तेभ्यो जपकर्मसं
 मृद्धयेत् ॥ १८ ॥ शिवसंवादे संक्षेपग्रहणं न विधिः ॥ अथ ग्रहयज्ञैः पदार्थानुक्रम
 क्रमः ॥ १९ ॥ उपोषः ॥ तमध्ये चतुर्विंशत्यंशुलं कुंडो तदुत्तरपूर्वे वित्तद्वयवित्तं वितस्तु द्वितं द्वितस्तु
 स्तं ग्रहपीठांसमि संपादनी नैवेद्यानां च ॥ प्राणायामः संकल्पः ॥ आचार्येण ब्राह्मणानां वरणी ॥
 अग्निस्त्रापनी ग्रहस्त्रापनं ॥ प्रणीता ॥ अग्न्याभिमुख आदित्यस्त्राप्याः अस्तसमस्तव्याहृतिभिः ॥
 आकृष्टेनेत्यादिभिर्मन्त्रैः ग्रहाणामाह्वानं ॥ मूलमंत्रैः आघातुषचारैः पदार्थानुक्रमेण पूज
 नां बलिदानं एकस्त्राप्यानवानां च रुद्रपरां ॥ अग्न्यामांते समिदाज्यचक्रहोमां च स्वांशु
 डोदनाद्युपहारान् दद्यात् ॥ अष्टाविंशतिसंख्या च समिदाज्यचक्रहोमोपहारनिवेदनं ग्रहेभ्यो

७

त्रिष्टुप्

७

आहणेभ्योवा। ततः स्विष्टकृशद्विहोमशेषः। उभाभ्यां विभज्य दक्षिणादानं ब्राह्मणभोजनं। स्वस्त्व
 यने। आहणेनेत्यस्य हिरण्यस्त्रपुत्रागिरसः ऋषिः। सूर्यो देवता त्रिष्टुप् छंदः। समिधहोमे आज्य
 चरुहोमे वि० इमं देवा इत्यस्य देवाः ऋषयः सोमो देवता। अत्यष्टि छंदः। २ अग्निर्हृक्षस्य स्पवि
 रूपः ऋषिः सोमो देवता गायत्री छंदः। ३ उद्धृत्तस्य स्पवैश्वकर्षणः ऋषिः बुधो देवता मय्य
 त्रिष्टुप् छंदः। ४ इत्यस्मिन् प्रतिष्ठुर्य इत्यस्य गृहसमदत्तः ऋषिः इत्यस्मिन् देवता त्रिष्टुप् छंदः। ५ अन्ना
 त्परिस्तुत इत्यस्यां शिसरस्वती इत्ययः। शुक्रो देवता। अतिजगता छंदः। ६ शनो देवी रिक्ता
 स्मरध्वजधर्षणः ऋषिः। शनिर्देवता गायत्री छंदः। ७ कोडात्कोडादित्यस्य अग्निर्ऋषिः राहु
 र्देवता। अनुष्टुप् छंदः। ८ केतुं कृएवं नित्यस्य मधुच्छंदः ऋषिः केतवो देवता। गायत्री छंदः। स
 विहज्य चरुहोमे विनियोगः। अपविनायकस्त्रपनी। अपगोभिलाचार्योक्तसमिधलक्षणं स
 मिधां लक्षणं वक्ष्ये संख्याकामांस्तपैव च। विशीर्णा द्विदत्ता कृत्वा वरक्रासूता कृशादिधातुमि
 दष्टाश्च दीर्घाश्च निस्त्वचः परिवर्जिताः। १ विशीर्णायुः सयंकुर्वा द्विदत्ता व्याधिसंभवा कृत्वा

पांमृत्युमाप्नोति वक्राविघ्नकरीतया ॥ २ ॥ स्मृताभिहरते लक्ष्मीलशः स्वीयं ते याचकाः ॥ द्विधास्तु
 नेत्ररोगाश्च कीटदृष्टार्थनाशनी ॥ ३ ॥ द्वेष्टं प्रकुरुते दीर्घाया एष्टो निस्त्वचः स्मृता ॥ अकृशास्तु
 समी स्मृता अशस्वा च पलाशिनी ॥ ४ ॥ सक्षीरानाधिका नौ नाससमिधः सर्वकामदाः ॥ आ
 र्द्रपक्षां समच्छेदां तर्जन्यंगुलिवर्तुतां ॥ ५ ॥ ईदृशी होमयेत्याहः प्राप्नोति विपुलां प्रियं ॥ औते कर्म
 णि स्मार्ते च समिधः परिकीर्त्तिताः ॥ ६ ॥ नमुका केशे जुहुयान्नातिपातितजानुकः ॥ अतिपातित
 जान्वोस्तुराक्षसौर्द्रियते हविः ॥ ७ ॥ उत्ताने नैव हस्तेन अंगुष्ठाग्रेण पीडितं ॥ सरुतांगुलिपा
 णिस्तु वाग्यतो जुहुयाद्भविष्यति होतव्यं सुसमिद्धेनौद्रव्यपात्रार्थसंपदः ॥ विधूमे लेलिहने
 च कर्मसिद्धिर्तौरेन्यथा ॥ ८ ॥ अत्यले जाश्च रूक्षश्च विस्फुलिंगैश्च सर्वशः ॥ ज्वालाधूमावली
 ७ ॥ अजानवेदास्त्वसिद्धिदा ॥ ९ ॥ शर्गवामनेषु तिष्ठन्ति सुवनानि चतुर्दशा दाना तस्माः प्रियं दे
 हि ३ ॥ लोके परत्र च ॥ १० ॥ सषभैकशतं पत्रगवां तिष्ठन्ति संवृता ॥ बालवसप्रसूतानां गोचर्म
 इति तद्दिदुः ॥ ११ ॥ रायथा भूमिप्रदानस्य कलानाहं निषोडशी ॥ दानान्यन्यानि शोतेर्महामिहना

भवति ॥ १३ ॥ आयुष्यं विधां च तथा सुखं च शत्रु ह्ययं राज्यं सुप्रजितं च । धर्मार्थकामान् बहु पुत्र
 ता च दुष्टाय ह सर्वमेतद्विशंति ॥ १४ ॥ त्रिंशां गुलं तु कर्त्तव्यं मंतरं कुंडपीठयोः । एतन्महर्षिभिः प्रोक्तं
 मानुनाधिकं न ॥ १५ ॥ त्रिंशां गुलं तु कर्त्तव्यं ग्रहपीठं कुंडपीठयोर्मध्ये किंचिदंतरं । कृत्वा प्राक्
 सूत्रं कर्मभ्यो मर्द्धं कंदहिणे तत्तरयौ मस्थयोः । न्यस्य सूत्रं ततः कोणैरं किं तैश्च तुरस्त्रकं ॥ १६ ॥
 न भित्त्यां न च कोणैस्ते न च रथ्यांगतोपि वा । अष्टहस्ताधिको वेधो न वेधः परिकीर्तितः ॥ १७ ॥
 पंचमीशं पुरो न्यस्य मध्ये वेदांशमानतः । भ्रमादश्च पत्रा नं कुंडमाग्नेयमुच्यते ॥ १८ ॥ इति समा
 सी ॥ ॥ ॥ अस्य स्वस्ति वाचनं कर्मणः प्रातिष्ठा । सिद्ध्यर्थं हिरण्यदक्षिणां एतन्महर्षि
 चार्यप्रमुखेभ्यः स्वस्ति वाचनं केन्यो जापकेभ्यो सखि सखि गम्य आहं संप्रदे । यो यो विनागः स प्र
 तियुह्यतां । दक्षिणाः पांखिसादि । देशकालौ स कीर्त्यं मुककामः समृद्ध्यर्थं आदित्यादि नवग्र
 हसकलसूचि नवाधोपशां त्यर्थं आदित्यादि नवानां ग्रहाणां प्रीत्यर्थं आदित्यादि नवानां ग्रहाणां
 पूजनमहं करिष्ये । **चैस्मिं नवग्रहं मखुते विनायक स्तपन कर्मणि** आचार्य एतत्ते पाद्या एत

॥ कथं शस्यपुत्रेति न तदेतदस्मात्प्रित ॥ मूलेन त्रिस्तुतो अस्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः ॥ कुसौतुसागराः सप्तसप्तद्वीपा वसुधरा ॥
 सगेदोषयजुर्वे ॥ मम वेदोऽथर्वणः ॥ अंगैश्च सहिताः सर्वे कृतशंतु समाश्रिताः ॥ अत्र गायत्री सावित्री शांतिं पुष्टिकरी तथा ॥
 आयां तु यजमा ॥ स्पदुरितस्तयकारकाः ॥ देवदानवसंवादे मध्यमाने महोदधौ ॥ उत्पन्नो सितहा कुंभो विधृतो विष्णुना स्वयं ॥
 त्वत्तोये सर्वनीचैर्न देवाः सर्वे त्वयि चिताः ॥ त्वमितिष्ठन्ति नूतानि ॥ त्वयि प्राणाः प्रतिष्ठिताः ॥ शिवस्त्वयं त्वमेवासि विष्णुस्त्वंच प्रजापतिः ॥
 आदिसावसवोरु रविश्च देवाः सपैतृकाः ॥ त्वयि निष्ठन्ति सर्वे पियतः कामप्रपन्नदाः ॥ त्वत्प्रसादादिसंयज्ञं कर्तुमीहे जगद्भव ॥

॥ यास्तिक सर्वात्मा ॥ ५५ ॥

॥ श्री ॥ सुरास्त्वामभिषिचंतु ब्रह्मा ॥ अमरेश्वराः ॥ वासुदेवो जगत्ताधस्तथा संकर्षणे विभुः ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च नवकुविजयायते ॥
 ॥ आखंडलोमिशं पुरो ॥ तस्मिन्निष्ठाः पवनश्चैव धनाध्यक्षस्तथा शिवः ॥ ब्रह्मणा सहिताः सर्वे दिक्पाला पातु ते सदा ॥
 ॥ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धनं ॥ कथामतिः ॥ बुद्धिर्ज्ञावपुः शान्तिस्तुष्टिः ॥ कान्तिश्च मातरः ॥ एतास्त्वामभिषिचंतु रत्नपद्मः समागतः ॥
 ॥ आदिसंश्रद्ध ॥ मातृध्वजं धारिता कर्जा ॥ ग्रहास्त्वामभिषिचंतु राहुः केतुश्चतर्पिताः ॥ देवदानवगंधर्वायसराक्षसपन्नगाः ॥
 ॥ त्रययो मन ॥ मातृगणैश्च मातरश्च चोदेवपत्न्याः ॥ दुमाना गदेत्याश्वास्त्रसायणाः ॥ अस्त्राणि सर्वशस्त्राणि राजानो बाहूनानि च ॥

ऊषधयः ॥ कलसूचिनः ॥

नमस्करीष्ये ॥ श्री ॥

॥ अश्वत्थसर्वद ॥ स्थानं त्वत्कान्तु तस्यैव त्रस्तं तत्र गच्छतु ॥ त्रपकामं तु नूतानि पिशा

। यद

